Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (andra avdelningen)

den 9 september 2015*

”Begäran om förhandsavgörande — Socialpolitik — Direktiv 2000/78/EG — Likabehandling i arbetslivet — Artiklarna 2, 3.1 c och 6.1 — Direkt diskriminering på grund av ålder — Domares grundlön — Övergångsbestämmelser — Omklassificering och löneutveckling — Upprätthållande av särbehandlingen — Skäl”

I mål C-20/13,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Verwaltungsgericht Berlin (Tyskland) genom beslut av den 12 december 2012, som inkom till domstolen den 15 januari 2013, i målet

Daniel Unland

mot

Land Berlin,

meddelar

DOMSTOLEN (andra avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden R. Silva de Lapuerta samt domarna J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev (referent) J. L. da Cruz Vilaça och C. Lycourgos,

generaladvokat: Y. Bot,

justitiesekreterare: handläggaren K. Malacek,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 15 april 2015,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

— Daniel Unland, genom M. Quaas, Rechtsanwalt,

— Tysklands regering, genom T. Henze och J. Möller, båda i egenskap av ombud,

— Österrikes regering, genom G. Hesse, i egenskap av ombud,

— Europeiska kommissionen, genom T. Maxian Rusche, D. Martin och M. Kellerbauer, samtliga i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: tyska.

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande och dess komplettering avser tolkningen av artiklarna 2, 3.1 c och 6.1 i rådets direktiv 2000/78/EG av den 27 november 2000 om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet (EGT L 303, s. 16, och rättelse i EGT L 2, 2001, s. 42).

2 Begäran, och kompletteringen, har framställts i ett mål mellan Daniel Unland och Land Berlin. Målet rör metoderna för omklassificering och uppflyttning av domare anställda i Land Berlin i den nya löneskala som är tillämplig på dem.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

3 Syftet med direktiv 2000/78 är enligt ordalydelsen i artikel 1 i detsamma ”att fastställa en allmän ram för bekämpning av diskriminering i arbetslivet på grund av religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning, för att principen om likabehandling skall kunna genomföras i medlemsstaterna”.

4 I artikel 2 i direktivet föreskrivs följande:

”1. I detta direktiv avses med principen om likabehandling att det inte får förekomma någon direkt eller indirekt diskriminering på någon av de grunder som anges i artikel 1.

2. Enligt punkt 1 skall

a) direkt diskriminering anses förekomma när en person på någon av de grunder som anges i artikel 1 behandlas mindre förmånligt än en annan person behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation,

…”

5 I artikel 3.1 c i direktivet, med rubriken ”Tillämpningsområde”, föreskrivs att direktivet ska tillämpas på alla personer, inom såväl den offentliga som den privata sektorn, inklusive offentliga organ, bland annat i fråga om ”[a]nställnings- och arbetsvillkor, inklusive avskedande och löner”.

6 Artikel 6.1 i samma direktiv har följande lydelse:

”Utan hinder av artikel 2.2 får medlemsstaterna föreskriva att särbehandling på grund av ålder inte skall utgöra diskriminering om särbehandlingen på ett objektivt och rimligt sätt inom ramen för nationell rätt kan motiveras av ett berättigat mål som rör särskilt sysselsättningspolitik, arbetsmarknad och yrkesutbildning, och sätten för att genomföra detta syfte är lämpliga och nödvändiga.

I sådan särbehandling kan i synnerhet följande inbegripas:

a) Införande av särskilda villkor för tillträde till anställning och till yrkesutbildning, anställnings- och arbetsvillkor, inbegripet villkor för avskedande och löner, för ungdomar och äldre arbetstagare samt underhållsskyldiga personer i syfte att främja deras anställbarhet eller att skydda dem.

b) Fastställande av minimivillkor avseende ålder, yrkeserfarenhet eller anställningstid för tillträde till anställningen eller för vissa förmåner förknippade med anställningen.

…”

7 I artikel 16 a i direktiv 2000/78 föreskrivs att medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att lagar och andra författningar som strider mot principen om likabehandling upphävs.

Tysk rätt

Den tidigare federala lagen om offentliganställda tjänstemäns löner

8 Den federala lagen om offentliganställda tjänstemäns löner (Bundesbesoldungsgesetz), i dess lydelse per den 31 augusti 2006 (nedan kallad den tidigare federala lagen om offentliganställda tjänstemäns löner), var tillämplig på federala tjänstemän och domare fram till och med den 30 juni 2011, liksom på regionala tjänstemän och domare i Land Berlin fram till och med den 31 juli 2011, i dess övergångslydelse för Berlin (Bundesbesoldungsgesetz in der Überleitungsfassung für Berlin) (nedan kallad BBesG Bln, i dess tidigare lydelse).

9 I 38 § i den tidigare federala lagen om offentliganställda tjänstemäns löner, med rubriken ”Beräkning av grundlönen”, föreskrevs följande:

”1) Såvida lönebestämmelserna inte föreskriver fasta löner ska grundlönen indelas i åldersgrupper. Personen har rätt till grundlönen i åldersgruppen från den första dagen i den månad då vederbörande uppnår den avgörande åldern.

2) Om domaren eller åklagaren anställs efter att ha uppnått 35 års ålder läggs referensålder till grund för beräkningen av grundlönen som minskas med hälften av de hela år domaren eller åklagaren har uppnått efter 35 års ålder och fram till den ålder som vederbörande har uppnått när han eller hon anställs … .

3) Domare och åklagare som ännu inte har uppnått 27 års ålder får den inledande grundlönen i sin lönegrupp tills de har uppnått den ålder som gäller för att avancera i åldersgrupperna.

4) Till åldern läggs, med förbehåll för stycke 2 andra och tredje meningen, halva den tid efter fyllda 35 år då personen inte har haft rätt till lön … .”

Den nya lagen om lön till tjänstemän anställda i Land Berlin

10 Enligt lagen om nya lönebestämmelser för tjänstemän anställda i Land Berlin (Gesetz zur Besoldungsneuregelung für das Land Berlin – Berliner Besoldungsneuregelungsgesetz) av den 29 juni 2011, gäller olika bestämmelser för domare i Land Berlin som redan var i tjänst den 1 augusti 2011 (nedan kallade redan anställda domare) och för domare som trädde i tjänst efter denna tidpunkt (nedan kallade nya domare).

– De regionala bestämmelserna avseende lön till nya domare

11 Genom artikel I 1 § lagen om nya lönebestämmelser för tjänstemän anställda i Land Berlin ändras BBesG Bln, i dess tidigare lydelse. Lönen till nya domare regleras således i den nya lydelsen av sistnämnda lag (nedan kallad BBesG Bln, i dess nya lydelse). De relevanta bestämmelserna har sålunda följande lydelse:

”38 § Beräkning av grundlönen

1) Såvida lönebestämmelserna inte föreskriver fasta löner ska domarnas och åklagarnas grundlön indelas i löneklasser. Uppflyttningen till närmast högre löneklass beror på förvärvad erfarenhet.

2) I samband med den första utnämningen med rätt till lön inom denna lags tillämpningsområde ska grundlönen i princip fastställas enligt löneklass 1, med förbehåll de perioder som ska tillgodoräknas enligt 38a § stycke 1 nedan. Löneklassen fastställs genom ett skriftligt förvaltningsbeslut med verkan från den första dagen i den månad då tillsättningen träder i kraft.

3) Grundlönen stiger efter tre års förvärvad erfarenhet i löneklass 1, efter två års förvärvad erfarenhet i respektive löneklass 2–4 och efter tre års erfarenhet i respektive löneklass 5–7. De perioder som fullgjorts utan rätt till lön ska inte räknas som perioder med förvärvad erfarenhet, såvida annat inte framgår av 38a § stycke 2 nedan.

…”

– Bestämmelserna avseende lön till redan anställda domare

12 I enlighet med artikel II 1 § lagen om nya lönebestämmelser för tjänstemän anställda i Land Berlin fastställs i lagen om övergångsbestämmelser avseende lön till tjänstemän anställda i Land Berlin (Berliner Besoldungsüberleitungsgesetz) (nedan kallad BerlBesÜG) av den 29 juni 2011, dels, metoderna för att omklassificera redan anställda domare i det nya systemet, dels de övergångsbestämmelser som gäller för dessa domare.

13 I 2 § BerlBesÜG, med rubriken ”Placering i löneklasser och övergångslöneklasser inom lönegraderna i löneskala A” föreskrivs följande:

”1) Den 1 augusti 2011 ska tjänstemän, på grundval av den tjänst som de innehade per den 31 juli 2011 och den grundlön som de i enlighet med lagen om anpassning av offentliganställda tjänstemäns löner och pension avseende Berlin 2010/2011 av den 8 juli 2010 (GVBl. s. 362, 2011, s. 158) skulle ha haft rätt till per den 1 augusti 2011, placeras i de löneklasser eller övergångslöneklasser som följer av bilaga 3 till [lagen om nya lönebestämmelser för tjänstemän anställda i Land Berlin] enligt den metod som anges i följande stycken. Första meningen gäller på motsvarande sätt för tjänstlediga utan rätt till lön. Till grund för placeringen läggs för dessa den tjänst med den grundlön som skulle ha gällt för dem om tjänstledigheten hade upphört den 31 juli 2011.

2) Placeringen sker i enlighet med punkt 1 ovan i den löneklass eller övergångslöneklass som motsvarar grundlönen avrundad uppåt till hela euro. Om en placering enligt första meningen inte är möjlig placeras personen i den närmast högre löneklassen eller övergångslöneklassen …”

14 I 5 § BerlBesÜG, med rubriken ”Placering i löneklasser och övergångslöneklasser inom lönegraderna R1 och R2”, föreskrivs följande:

”Domare som får lön enligt lönegrad R1 eller R2 placeras, på grundval av den tjänst som de innehade den 31 juli 2011 med den grundlön som de skulle ha haft rätt till den 1 augusti 2011 enligt lagen om anpassning av offentliganställda tjänstemäns löner och pension avseende Berlin 2010/2011, i de löneklasser eller övergångslöneklasser för grundlönen som följer av bilaga 4 till [lagen om nya lönebestämmelser för tjänstemän anställda i Land Berlin]. 2 § stycke 1 andra meningen och styckena 2 och 4 gäller på motsvarande sätt.”

15 I 6 § BerlBesÜG, som avser löneutveckling, föreskrivs följande:

”1) Vid omklassificering till en av de angivna löneklasserna i bilaga 4 till [lagen om nya lönebestämmelser för tjänstemän anställda i Land Berlin] baserat på en grundlön som lägst motsvarar åldersgrupp 3 i lönegraderna R1 och R2 (grundlönen ska uppgå till den grundlön som domaren enligt lagen om anpassning av offentliganställda tjänstemäns löner och pension avseende Berlin 2010/2011 skulle ha haft rätt till den 1 augusti 2011), ska den omklassificerade domaren placeras i den närmast högre löneklassen, eller vid omklassificering till en av de i bilaga 4 angivna övergångslöneklasserna, i den löneklass som följer av övergångslöneklassen, den dag då vederbörande skulle ha nått den närmast högre åldersgruppen enligt 38 § stycke 1 i [BBesG Bln, i dess tidigare lydelse]. Det är denna första uppflyttning som är utgångspunkten för beräkningen av den erfarenhet som är avgörande för tillämpningen av 38 § stycke 1 andra meningen [BBesG Bln, i dess nya lydelse].

2) Genom undantag från bestämmelserna i stycke 1 börjar varaktigheten räknas, av den erfarenhet som är avgörande för tillämpningen av 38 § stycke 1 andra meningen i [BBesG Bln, i dess nya lydelse], vid omklassificering på grundval av den grundlön som motsvarar åldergrupperna 1 och 2 i lönegrad R1 (grundlönen ska uppgå till den grundlön som domaren enligt lagen om anpassning av offentliganställda tjänstemäns löner och pension avseende Berlin 2010/2011 skulle ha haft rätt till den 1 augusti 2011), när domaren placeras i löneklass 1 i bilaga 4 till [lagen om nya lönebestämmelser för tjänstemän anställda i Land Berlin].

3) Genom undantag från bestämmelserna i styckena 1 och 2 ska varje erfarenhetsperiod från och med löneklass 5 förkortas med ett år vid omklassificering till den övergångslöneklass som följer av löneklass 4 eller vid placering i en löneklass eller övergångslöneklass som är högre än den övergångsklass som följer av löneklass 4.

4) Genom undantag från bestämmelserna i stycke 1 förlängs erfarenhetsperioden i löneklass 4 med ett år för de domare som omklassificerats till löneklass 1 i bilaga 4 till [lagen om nya lönebestämmelser för tjänstemän anställda i Land Berlin] i de fall som regleras i stycke 2, och de domare som omklassificerats till löneklass 2 i bilaga 4 till [den lagen] på grundval av den grundlön – motsvarande åldersgrupp 4 i lönegrad R1 – som de skulle ha haft rätt till den 1 augusti 2011 enligt lagen om anpassning av offentliganställda tjänstemäns löner och pension avseende Berlin 2010/2011.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

16 Daniel Unland som är född den 19 februari 1976 arbetar som domare i Land Berlin. Han anställdes vid 29 års ålder, då den tidigare federala lagen om offentliganställda tjänstemäns löner var gällande och han omklassificerades den 1 augusti 2011 i den nya löneskalan enligt bestämmelserna i BerlBesÜG.

17 Genom skrivelse av den 17 december 2009 ansökte sökanden om att Land Berlin skulle avlöna honom retroaktivt för den ännu inte preskriberade tiden i den högsta löneklassen i hans lönegrad. Zentrale Besoldungs- und Vergütungsstelle der Justiz (central enhet för löner och ersättningar inom

rättsväsendet) avslog hans ansökan genom beslut av den 12 januari 2010. Även sökandens överklagande av beslutet avslogs därefter av ordföranden vid Kammergericht genom beslut av den 7 maj 2010.

18 Sökanden överklagade därvid, den 5 juni 2010, till Verwaltungsgericht Berlin (Tyskland) och gjorde gällande att han hade diskriminerats på grund av ålder till följd av bestämmelsen om lön enligt ålder. Sökanden anser i synnerhet att inte endast den tidigare federala lagen om offentliganställda tjänstemäns löner strider mot unionsrätten utan även metoderna för omklassificering i den nya löneskalan, och han har därför yrkat att han ska avlönas i den högsta löneklassen i hans lönegrad. Sökanden har yrkat att han ska utfå den lönen både för framtiden och retroaktivt i form av en retroaktiv utbetalning som omfattar en period som sträcker sig till åtminstone år 2009.

19 Den hänskjutande domstolen är osäker på huruvida de nationella bestämmelser som är i fråga i det nationella målet är förenliga med unionsrätten och i synnerhet med direktiv 2000/78, eftersom de kan innebära en diskriminering på grund av ålder, som är förbjuden enligt direktivet.

20 Mot denna bakgrund beslutade Verwaltungsgericht Berlin att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till domstolen.

”1) Ska den europeiska primär- och/eller sekundärrätten, och här i synnerhet direktiv 2000/78/EG, tolkas så, att den inom ramen för ett allmänt förbud mot diskriminering på grund av ålder också omfattar nationella bestämmelser om delstatliga domares löner?

2) För det fall att den första frågan ska besvaras jakande: Innebär denna tolkning av den europeiska primär- och/eller sekundärrätten att en nationell bestämmelse – enligt vilken beloppet på en domares grundlön vid tidpunkten för anställningens början och den senare höjningen av denna grundlön beror på vederbörandes ålder – utgör en direkt eller indirekt diskriminering på grund av ålder?

3) För det fall att även den andra frågan ska besvaras jakande: Utgör denna tolkning av den europeiska primär- och/eller sekundärrätten hinder mot att en sådan nationell bestämmelse motiveras av lagstiftningssyftet att belöna yrkeserfarenhet och/eller social kompetens?

4) För det fall att även den tredje frågan ska besvaras jakande: Tillåter denna tolkning av den europeiska primär- och/eller sekundärrätten, i väntan på antagande av icke-diskriminerande lönebestämmelser för offentliganställda tjänstemän, en annan rättsföljd än att de diskriminerade personerna avlönas retroaktivt i enlighet med den högsta löneklassen i deras lönegrad?

Ska rättsföljden av åsidosättandet av diskrimineringsförbudet härledas ur själva den europeiska primär- och/eller sekundärrätten, här i synnerhet direktiv 2000/78/EG, eller följer den diskriminerades krav enbart av den unionsrättsliga principen om medlemsstaternas skadeståndsansvar vid felaktigt införlivande av unionsbestämmelserna?

5) Utgör denna tolkning av den europeiska primär- och/eller sekundärrätten hinder mot en nationell åtgärd som innebär att rätten till utbetalning (i efterskott, i retroaktiv form) eller skadestånd förutsätter att domaren framfört detta krav relativt skyndsamt?

6) För det fall att den första till och med den tredje frågan ska besvaras jakande: Följer det av denna tolkning av den europeiska primär- och/eller sekundärrätten att en övergångslag om omklassificering av redan anställda domare i det nya systemet – enligt vilken den löneklass i det nya systemet där dessa domare ska placeras fastställs enbart på grundval av den grundlön som de, i enlighet med det tidigare (diskriminerande) lönesystemet, hade den dag som satts som frist för övergången till det nya systemet och enligt vilken den fortsatta uppflyttningen till högre klasser fastställs enbart på grundval av den erfarenhet som förvärvats efter det att denna lag trätt i

kraft, oberoende av den sammanlagda erfarenhet som domaren förvärvat under sin anställning – innebär en cementering av den befintliga åldersdiskrimineringen, som består ända till den högsta löneklassen?

7) För det fall att även den sjätte frågan ska besvaras jakande: Utgör tolkningen av den europeiska primär- och/eller sekundärrätten hinder mot att detta upprätthållande av särbehandlingen rättfärdigas med lagstiftningssyftet att skydda inte (bara) de rättigheter som förvärvats fram till den dag som satts som frist för övergången till det nya systemet, utan (också) de redan anställda domarnas förväntningar vad gäller de löneutvecklingsperspektiv som de i deras respektive lönegrad garanterades i det tidigare systemet och att nyanställda domare erbjuds en högre lön än redan anställda domare?

   Kan ett upprätthållande av diskrimineringen av redan anställda domare motiveras med att den enda alternativa lösningen (att även de redan anställda domarna individuellt placeras på grundval av förvärvad yrkeserfarenhet) är förknippad med en tyngre administrativ börda?

8) För det fall domstolen tillbakavisar den motivering som anges i den sjunde frågan: Tillåter denna tolkning av den europeiska primär- och/eller sekundärrätten, i väntan på antagande av icke-diskriminerande lönebestämmelser vilka omfattar de redan anställda domarna, en annan rättsföljd än att redan anställda domare avlönas retroaktivt och fortlöpande i enlighet med den högsta löneklassen i deras lönegrad?

9) För det fall att den första till och med den tredje frågan ska besvaras jakande och den sjätte frågan ska besvaras nekande: Innebär tolkningen av den europeiska primär- och/eller sekundärrätten att en lagbestämmelse om omklassificering av domare i det nya lönesystemet – enligt vilken redan anställda domare som den dag som satts som frist för övergången till det nya systemet redan hade uppnått en viss ålder får en snabbare löneökning från och med en viss löneklass än den som de redan anställda domarna som var yngre den dag som satts som frist för övergången till det nya systemet får – utgör en direkt eller indirekt diskriminering på grund av ålder?

10) För det fall att den nionde frågan ska besvaras jakande: Utgör tolkningen av den europeiska primär- och/eller sekundärrätten hinder mot att denna särbehandling rättfärdigas med lagstiftningssyftet att inte skydda de rättigheter som förvärvats fram till den dag som satts som frist för övergången till det nya systemet, utan enbart de redan anställda domarnas förväntningar vad gäller de löneutvecklingsperspektiv som de i deras respektive lönegrad garanterades i det tidigare systemet?

11) För det fall domstolen tillbakavisar den motivering som anges i den tionde frågan: Tillåter denna tolkning av den europeiska primär- och/eller sekundärrätten, i väntan på antagande av icke-diskriminerande lönebestämmelser vilka omfattar de redan anställda domarna, en annan rättsföljd än att samtliga redan anställda domare får samma löneökning retroaktivt och fortlöpande som de domare som privilegieras, såsom beskrivs i den nionde frågan?”

21 Genom skrivelse av den 25 juni 2014 skickade domstolens kansli en kopia av domen Specht m.fl. (C-501/12–C-506/12, C-540/12 och C-541/12, EU:C:2014:2005) till den hänskjutande domstolen och anmodade denna att meddela huruvida den, mot bakgrund av den domen, avsåg att vidhålla tolkningsfrågorna.

22 Genom beslut av den 19 december 2014 som inkom till domstolen den 29 december 2014 bekräftade den hänskjutande domstolen att den ville vidhålla tolkningsfrågorna och omformulerade den tredje frågan på följande sätt:

”För det fall att den andra frågan ska besvaras jakande: Innebär denna tolkning av den europeiska primär- och/eller sekundärrätten att en sådan nationell bestämmelse inte kan motiveras?”

23 Domstolen är under dessa omständigheter ombedd att uttala sig om alla de frågor som ställts initialt, inbegripet den omformulerade tredje frågan.

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första frågan

24 Den hänskjutande domstolen vill få klarhet i huruvida direktiv 2000/78 ska tolkas så, att offentliganställda domares lönevillkor omfattas av direktivets tillämpningsområde.

25 Denna fråga avser det materiella tillämpningsområdet för direktiv 2000/78 samt den personkrets som omfattas av det direktivet.

26 Vad gäller frågan om direktivets materiella tillämpningsområde vill den hänskjutande domstolen få klarhet i vilket samband som finns mellan å ena sidan artikel 3.1 c i direktiv 2000/78, enligt vilken direktivet, inom ramen för Europeiska unionens befogenheter, ska tillämpas på alla personer, såväl inom den offentliga som inom den privata sektorn, inklusive offentliga organ, i fråga om anställnings- och arbetsvillkor, varvid detta uttryck omfattar bland annat uppsägnings- och lönevillkor – och å andra sidan artikel 153.5 FEUF, som föreskriver ett undantag för unionens befogenhet på det socialpolitiska området genom att unionen inte har befogenhet att ingripa vad gäller löneförhållanden.

27 Såsom domstolen har påpekat i domen Specht m.fl. (C-501/12–C-506/12, C-540/12 och C-541/12, EU:C:2014:2005, punkterna 34 och 35), ska det göras åtskillnad mellan uttrycket löneförhållanden, i den mening som avses i artikel 153.5 FEUF, och motsvarande uttryck i artikel 3.1 c i direktiv 2000/78. Sistnämnda uttryck omfattas av anställningsvillkoren och avser inte direkt fastställandet av själva lönebeloppet. Följaktligen kan inte de nationella bestämmelser som reglerar metoderna för placering i lönegrader och löneklasser falla utanför det materiella tillämpningsområdet för direktiv 2000/78.

28 Vad gäller den personkrets som omfattas av direktivet räcker det att erinra om att artikel 3.1 c i direktiv 2000/78 uttryckligen föreskriver att direktivet bland annat ska tillämpas på alla personer inom den offentliga sektorn, inklusive offentliga organ. Det är dessutom ostridigt att domarna ingår i den offentliga sektorn.

29 Mot denna bakgrund ska den första frågan besvaras enligt följande. Artikel 3.1 c i direktiv 2000/78 ska tolkas så, att domares lönevillkor omfattas av direktivets tillämpningsområde.

Den andra och den tredje frågan

30 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra och den tredje frågan, som ska prövas tillsammans, för att få klarhet i huruvida artiklarna 2 och 6.1 i direktiv 2000/78, ska tolkas så, att de utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken grundlöneklassen för en offentliganställd domare i en viss funktionsgrupp vid rekryteringen fastställs på grundval av domarens ålder.

31 Det anges i 38 § stycke 1 i den tidigare federala lagen om offentliganställda tjänstemäns löner att grundlönen ska indelas i åldersgrupper. Det framgår dessutom av 38 § stycke 2 att om domaren eller åklagaren anställs efter 35 års ålder läggs en referensålder till grund för beräkningen av grundlönen som minskas med hälften av de hela år domaren eller åklagaren har uppnått efter 35 års ålder och fram till den ålder som vederbörande har uppnått när han eller hon anställs. Det föreskrivs även i 38 § stycke 3 att domare och åklagare som ännu inte har uppnått 27 års ålder får den inledande grundlönen i sin lönegrupp tills de har uppnått den ålder som gäller för att avancera i åldersgrupperna.

32 Domarnas grundlön fastställdes vid rekryteringen således enbart på grundval av den åldersgrupp som de då tillhörde.

33 Domstolen har i domen Specht m.fl. (C-501/12–C-506/12, C-540/12 och C-541/12, EU:C:2014:2005) redan föranletts att pröva frågor som är identiska med den andra och tredje fråga som ställts i förevarande mål. Det svar som domstolen gav i den domen kan därför i sin helhet överföras på de frågor som ställts av den hänskjutande domstolen i förevarande mål.

34 Domstolen prövade nämligen i punkterna 39–51 i den domen om den tidigare federala lagen om offentliganställda tjänstemäns löner innebar en diskriminering i den mening som avses i artiklarna 2 och 6.1 i direktiv 2000/78 och fann att så var fallet på grund av att placeringen av tjänstemän, i samband med att de anställdes, i en grundlöneklass med hänsyn till deras ålder gick utöver vad som var nödvändigt för att uppnå det berättigade mål som eftersträvas med lagen.

35 Den omständigheten att de bestämmelser som är i fråga i det nationella målet har till syfte att belöna domarnas yrkeserfarenhet och/eller sociala kompetens saknar i detta hänseende betydelse.

36 Mot denna bakgrund ska den andra och tredje frågan besvaras enligt följande. Artiklarna 2 och 6.1 i direktiv 2000/78, ska tolkas så, att de utgör hinder för en nationell lagstiftning som den som är i fråga i det nationella målet, enligt vilken en domares grundlön vid rekryteringen fastställs enbart på grundval av domarens ålder.

Den sjätte och den sjunde frågan

37 Den hänskjutande domstolen har ställt den sjätte och den sjunde frågan, som ska prövas tillsammans, för att få klarhet i huruvida artiklarna 2 och 6.1 i direktiv 2000/78 ska tolkas så, att de utgör hinder mot en sådan nationell lagstiftning som den som är i fråga i det nationella målet, vilken fastställer metoderna för att omklassificera redan anställda domare i ett nytt lönesystem genom att föreskriva att löneklassen för dessa domare ska fastställas enbart på grundval av den grundlön som domarna erhöll i enlighet med det tidigare lönesystemet, fastän detta tidigare system medförde att domarna diskriminerades på grund av ålder. Den hänskjutande domstolen vill i synnerhet få klarhet i huruvida den särbehandling som denna lagstiftning medför kan motiveras av syftet att skydda de rättigheter som förvärvats.

38 Det framgår av 5 § BerlBesÜG att endast den tidigare grundlönen beaktas vid omklassificering av redan anställda domare i en löneklass eller övergångslöneklass i det nya systemet. Placeringen av redan anställda domare i det nya lönesystemet sker enbart på grundval av den åldersgrupp som de tillhörde i det tidigare systemet.

39 Domstolen konstaterar att nämnda 5 § kan medföra att särbehandlingen mellan domare på grund av ålder upprätthålls i det nya lönesystemet.

40 De åtgärder för omklassificering som införlivats genom en bestämmelse, såsom 5 § BerlBesÜG, enligt vilka omklassificeringen grundas på den lön som redan anställda domare hade tidigare, vilken grundade sig på ålder, upprätthåller nämligen en diskriminering som innebär att vissa domare erhåller lägre lön än andra domare trots att de befinner sig i en jämförbar situation, och detta uteslutande på grund av deras ålder vid rekryteringen (se, för ett liknande resonemang, dom Specht m.fl., C-501/12–C-506/12, C-540/12 och C-541/12, EU:C:2014:2005, punkterna 56–58).

41 Det ska därför prövas huruvida denna särbehandling kan anses vara motiverad med hänsyn till artikel 6.1 i direktiv 2000/78.

42 Angående syftet att bibehålla de rättigheter som har förvärvats, vilket anförts av den hänskjutande domstolen, kan det konstateras att skyddet för rättigheter som har förvärvats av en kategori av personer utgör ett tvingande skäl av allmänintresse (dom Specht m.fl., C-501/12–C-506/12, C-540/12 och C-541/12, EU:C:2014:2005, punkt 64 och där angiven rättspraxis).

43 Domstolen har vidare redan konstaterat att en sådan lag som BerlBesÜG framstår som ägnad att uppnå det eftersträvade målet att skydda förvärvade rättigheter (dom Specht m.fl., C-501/12–C-506/12, C-540/12 och C-541/12, EU:C:2014:2005, punkterna 65–68). Domstolen fann vidare att den nationella lagstiftaren inte kunde anses ha gått utöver vad som var nödvändigt för att uppnå det eftersträvade målet genom att anta de avvikande övergångsbestämmelser som följer av BerlBesÜG (dom Specht m.fl., C-501/12–C-506/12, C-540/12 och C-541/12, EU:C:2014:2005, punkterna 69–85).

44 Ingen av handlingarna i målet kan påverka dessa slutsatser.

45 Såsom framgår av de uppgifter som har kommit domstolen till handa skiljer sig inte omklassificeringen av domare från den avseende tjänstemän i Land Berlin vad gäller den valda metoden och det mål som eftersträvas. Genom BerlBesÜG infördes nämligen bestämmelser som är enhetligt tillämpliga vid omklassificering av domare, åklagare och tjänstemän.

46 Genom antagandet av BerlBesÜG reformerade således den nationella lagstiftaren lönesystemet för tjänstemän och domare i Land Berlin. I syfte att bibehålla de rättigheter som förvärvats av redan anställda domare föreskrivs i den lagen ett tillfälligt undantag för dessa domare, genom vilket de omedelbart omklassificerades i en annan löneklass eller övergångslöneklass (se, för ett liknande resonemang, dom Specht m.fl., C-501/12–C-506/12, C-540/12 och C-541/12, EU:C:2014:2005, punkterna 72 och 73).

47 38 § i den tidigare federala lagen om offentliganställda tjänstemäns löner var dessutom tillämplig på alla domare i Land Berlin vid rekryteringen och de diskriminerande aspekterna i denna lag kan ha påverkat samtliga dessa domare (se, för ett liknande resonemang, dom Specht m.fl., C-501/12–C-506/12, C-540/12 och C-541/12, EU:C:2014:2005, punkt 96). Följaktligen konstaterar domstolen att det – i avsaknad av ett gällande referenssystem i den tidigare federala lagen om offentliganställda tjänstemäns löner och tvärtemot vad sökanden i det nationella målet har hävdat – varken finns en kategori av ”yngre domare” som missgynnas av den lagen och av BerlBesÜG eller en kategori av ”äldre domare” som gynnas av lagarna.

48 Metoderna för en sådan omklassificering ska dessutom anses vara förenliga med den skyldighet som följer av artikel 16 a i direktiv 2000/78, enligt vilken medlemsstaten ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att lagar och andra författningar som strider mot principen om likabehandling upphävs.

49 Den sjätte och den sjunde frågan ska således besvaras enligt följande. Artiklarna 2 och 6.1 i direktiv 2000/78 ska tolkas så, att de inte utgör hinder mot en sådan nationell lagstiftning som den som är i fråga i det nationella målet, vilken fastställer metoderna för att omklassificera redan anställda domare i ett nytt lönesystem och som föreskriver att löneklassen för dessa domare ska fastställas enbart på grundval av den grundlön som domarna erhöll i enlighet med det tidigare lönesystemet, fastän detta tidigare system medförde att domarna diskriminerades på grund av ålder, i den mån den särbehandling som denna lagstiftning medför kan motiveras av syftet att skydda de rättigheter som förvärvats.

Den nionde och den tionde frågan

50 Den hänskjutande domstolen har ställt den nionde och den tionde frågan, som ska prövas tillsammans, för att få klarhet i huruvida artiklarna 2 och 6.1 i direktiv 2000/78 ska tolkas så, att de utgör hinder mot en sådan nationell lagstiftning som den som är i fråga i det nationella målet, vilken fastställer metoderna för uppflyttning av redan anställda domare i ett nytt lönesystem och som föreskriver att

domare som den dag som satts som frist för övergången till det nya systemet hade uppnått en viss ålder får en snabbare löneökning från och med en viss löneklass än den som domarna som var yngre den dag som satts som frist för övergången till det nya systemet får. Den hänskjutande domstolen vill i synnerhet få klarhet i huruvida den särbehandling som denna lagstiftning medför kan motiveras.

51 Domstolen konstaterar att den nationella lagstiftaren, genom 6 § BerlBesÜG, har inrättat en differentiering i förhållande till den åldersgrupp som personen tillhörde den dag som satts som frist för övergången till det nya systemet och detta både i fråga om den dag som fastställts för nästa uppflyttning i löneklasserna och för beräkningen av ytterligare erfarenhet.

52 Vad gäller den första uppflyttningen i löneklasserna i det nya lönesystemet framgår det nämligen av den hänskjutande domstolens konstateranden att enligt 6 § styckena 1 och 2 i BerlBesÜG ska erfarenhetsperioden för de domare som enligt det tidigare systemet borde ha placerats i åldersgrupp 1 eller 2 den dag om satts som frist för övergången till det nya systemet – det vill säga de domare som den dagen var under 31 år – börja löpa på nytt från omklassificeringsdagen. För domare som däremot lägst har omklassificerats baserat på grundlönen i åldersgrupp 3 – det vill säga de som hade uppnått 31 års ålder – sker nästa uppflyttning i löneklasserna den dag som de skulle ha kommit upp i den närmaste högre åldersgruppen i det tidigare systemet.

53 Vad gäller ytterligare uppflyttningar i det nya lönesystemet föreskrivs det i 6 § styckena 3 och 4 i BerlBesÜG att den erfarenhetsperiod som krävs för uppflyttning till nästa löneklass från och med löneklass 5 ska förkortas om de redan anställda domarna initialt lägst hade omklassificerats till övergångslöneklass 4 i det nya lönesystemet.

54 I den mån endast de domare som är minst 39 år vid dagen för övergången till det nya systemet kan få den förkortningen av intervallerna för att avancera i löneklasserna, medan de domare som inte har uppnått den åldern vid omklassificeringen inte omfattas av bestämmelsens tillämpningsområde och med nödvändighet måste vänta ett år längre för att omfattas av den aktuella högre löneklassen, konstaterar domstolen, såsom även framgår av den hänskjutande domstolens konstateranden, att den nationella lagstiftningen i fråga medför en särbehandling som grundas direkt på ålder i den mening som avses i artikel 2.2 a i direktiv 2000/78.

55 Det ska således prövas huruvida denna särbehandling kan anses vara motiverad med hänsyn till artikel 6.1 i direktiv 2000/78.

56 Det framgår i detta hänseende i den tyska regeringens yttrande att 6 § BerlBesÜG syftade till att utjämna löneutvecklingen mellan domare och tjänstemän, med tanke på att tjänstemännens löneutveckling redan år 1997 hade reformerats, och i slutändan att göra domaryrket mer attraktivt än tidigare genom att bland annat lönen i början på karriären höjs snabbare. Det skulle dessutom kontrolleras dels att inte någon redan anställd domare drabbades av en löneminskning, varken omedelbart eller under hela karriären, dels att samtliga domare hade uppnått den högsta löneklassen vid 49 års ålder.

57 Det ska erinras om att såväl medlemsstaterna som, i förekommande fall, arbetsmarknadens parter på nationell nivå på unionsrättens nuvarande stadium har ett stort utrymme för skönsmässig bedömning när det gäller inte bara valet av vilka social- och arbetsmarknadspolitiska mål som ska uppnås, utan även valet av medel för att genomföra dessa mål (se, bland annat, dom Palacios de la Villa, C-411/05, EU:C:2007:604, punkt 68).

58 De mål som eftersträvas i den nationella lagstiftning som är i fråga kan, såsom föreskrivs i artikel 6.1 första stycket i direktiv 2000/78, i princip ”på ett objektivt och rimligt sätt” motivera en särbehandling på grund av ålder ”inom ramen för nationell rätt”.

59 Det ska vidare, enligt själva lydelsen i ovannämnda bestämmelse, prövas huruvida sätten för att genomföra dessa syften är ”lämpliga och nödvändiga”.

60 Den tyska regeringen har i sitt yttrande och genom de preciseringar som framförts under förhandlingen utförligt förklarat skälen till antagandet av 6 § BerlBesÜG.

61 Den tyska regeringen har bland annat hävdat att den period som löneklasserna sammanlagt omfattar är kortare för domare och åklagare än för tjänstemän, eftersom den i allmänhet längre utbildningen och det senare yrkesinträdet för denna profession beaktas i den perioden. Det nya systemet för uppflyttning består av färre löneklasser, nämligen åtta ”erfarenhetsklasser”, så att domarna snabbare når löneklasserna med högst lön. Eftersom domarnas löner emellertid på grund av budgetskäl inte kan höjas avsevärt avtar löneutvecklingen på nytt under de mellanliggande åren. Således måste en domare från och med löneklass 5 vänta ett år längre på att flyttas upp till den högre löneklassen.

62 Enligt den tyska regeringen ska ändringen som gynnar de domare som är mellan 31–39 år ses som en belöning för att yrkeserfarenheten ökar på ett betydande sätt under de första yrkesåren, men även som ett sätt att bemöta domarnas behov under en period i deras liv då de vanligtvis, enligt nämnda regering, har större utgifter att täcka. Löneutvecklingen enligt den nya utvecklingskurvan avtar dessutom för redan anställda domare som har omklassificerats vid en relativt hög ålder, det vill säga från och med åldersgrupp 7 i det tidigare systemet. Tidsperioden för varje löneklass har minskats med ett år för den kategorin för att motverka den effekten. Den tyska regeringen har som svar på ett förtydligande som domstolen bett om vid förhandlingen, påpekat att det komplicerade systemet är ett resultat av att lagstiftaren varit mån om att ingen kategori av domare skulle få en fördel och att ingen sådan kategori skulle missgynnas i orimlig utsträckning till följd av omklassificeringen i det nya lönesystemet.

63 Domstolen konstaterar att det vid genomgången av handlingarna i målet inte har framkommit någon uppgift som motsäger den tyska regeringens yttranden. Inte heller har det anförts någon omständighet vid domstolen, som tyder på att det nya systemet för uppflyttning inte är lämpligt och nödvändigt.

64 Det ska dessutom påpekas att argumentet om att 6 § BerlBesÜG medför en ”försämring” för ”yngre domare” som redan har missgynnats genom den tidigare federala lagen om offentliganställda tjänstemäns löner inte kan godtas, eftersom några sådana kategorier, såsom konstaterats i punkt 47 ovan, inte finns.

65 Domstolen anser mot denna bakgrund att det, med beaktande av medlemsstaternas stora utrymme för skönsmässig bedömning när det gäller inte bara valet av vilka social- och arbetsmarknadspolitiska mål som ska uppnås, utan även valet av medel för att genomföra dessa mål, inte framstår som orimligt att med hänsyn till det syfte som eftersträvas av den nationella lagstiftaren, anta 6 § BerlBesÜG.

66 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den nionde och den tionde frågan besvaras enligt följande. Artiklarna 2 och 6.1 i direktiv 2000/78 ska tolkas så, att de inte utgör hinder mot en sådan nationell lagstiftning som den som är i fråga i det nationella målet, vilken fastställer metoderna för uppflyttning av redan anställda domare i ett nytt lönesystem och som föreskriver att domare som den dag som satts som frist för övergången till det nya systemet hade uppnått en viss ålder får en snabbare löneökning från och med en viss löneklass än den som domarna som var yngre den dag som satts som frist för övergången till det nya systemet får, i den mån den särbehandling som denna lagstiftning medför kan motiveras med hänsyn till artikel 6.1 i direktivet.

Den fjärde frågan

67 Den hänskjutande domstolen har ställt den fjärde frågan för att av domstolen få svar på vilka de rättsliga konsekvenserna blir för det fall att den tidigare federala lagen om offentliganställda tjänstemäns löner innebär ett åsidosättande av principen om förbud mot diskriminering på grund av ålder. Den hänskjutande domstolen vill också få klarhet i huruvida dessa konsekvenser följer av direktiv 2000/78 eller av den rättspraxis som bygger på domen Francovich m.fl. (C-6/90 och C-9/90, EU:C:1991:428), och huruvida, för det fall denna rättspraxis är avgörande, villkoren för att Förbundsrepubliken Tyskland ska kunna hållas ansvarig är uppfyllda.

68 Domstolen har redan föranletts att besvara denna fråga i domen Specht m.fl. (C-501/12–C-506/12, C-540/12 och C-541/12, EU:C:2014:2005) och det svar som domstolen gav i den domen kan i sin helhet överföras på förevarande mål.

69 Mot denna bakgrund ska den fjärde frågan, av samma skäl som de som anges i punkterna 88–107 i domen Specht m.fl. (C-501/12–C-506/12, C-540/12 och C-541/12, EU:C:2014:2005), besvaras enligt följande:

— Under sådana omständigheter som dem i det nationella målet ger unionsrätten inte upphov till någon skyldighet att retroaktivt bevilja diskriminerade domare ett belopp som motsvarar mellanskillnaden mellan den lön som faktiskt betalats ut och den lön som motsvarar den högsta löneklassen i deras respektive lönegrad.

— Det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva huruvida samtliga de villkor som uppställs i domstolens praxis och som avgör huruvida Förbundsrepubliken Tyskland kan hållas ansvarig enligt unionsrätten, är uppfyllda.

Den femte frågan

70 Den hänskjutande domstolen har ställt den femte frågan för att få klarhet i huruvida unionsrätten ska tolkas så, att den utgör hinder mot en sådan nationell bestämmelse som den som är i fråga i det nationella målet, där det föreskrivs att nationella domare enbart har en relativt kort tid på sig, närmare bestämt intill utgången av innevarande budgetår, för att göra gällande anspråk på utbetalningar som inte direkt följer av lag.

71 Domstolen har redan föranletts att besvara denna fråga i domen Specht m.fl. (C-501/12–C-506/12, C-540/12 och C-541/12, EU:C:2014:2005) och det svar som domstolen gav i den domen kan i sin helhet överföras på det förevarande målet.

72 Mot denna bakgrund ska den femte frågan, av samma skäl som de som anges i punkterna 111–114 i domen Specht m.fl. (C-501/12–C-506/12, C-540/12 och C-541/12, EU:C:2014:2005), besvaras enligt följande. Unionsrätten ska tolkas så, att den inte utgör hinder mot en sådan nationell bestämmelse som den som är i fråga i det nationella målet, där det föreskrivs att nationella domare enbart har en relativt kort tid på sig, närmare bestämt intill utgången av innevarande budgetår, för att göra gällande anspråk på utbetalningar som inte direkt följer av lag, förutsatt att denna bestämmelse varken strider mot likvärdighetsprincipen eller mot effektivitetsprincipen. Det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva huruvida dessa villkor är uppfyllda i det nationella målet.

Den åttonde och den elfte frågan

73 Med hänsyn till svaren på den sjätte, den sjunde, den nionde och den tionde frågan saknas det anledning att besvara den åttonde och den elfte frågan.

Rättegångskostnader

74 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (andra avdelningen) följande:

1) Artikel 3.1 c i rådets direktiv 2000/78/EG av den 27 november 2000 om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet ska tolkas så, att domares lönevillkor omfattas av direktivets tillämpningsområde.

2) Artiklarna 2 och 6.1 i direktiv 2000/78, ska tolkas så, att de utgör hinder för en nationell lagstiftning som den som är i fråga i det nationella målet, enligt vilken en domares grundlön vid rekryteringen fastställs enbart på grundval av domarens ålder.

3) Artiklarna 2 och 6.1 i direktiv 2000/78 ska tolkas så, att de inte utgör hinder mot en sådan nationell lagstiftning som den som är i fråga i det nationella målet, vilken fastställer metoderna för att omklassificera domare som anställts innan nämnda lagstiftning trädde i kraft i ett nytt lönesystem och som föreskriver att löneklassen för dessa domare ska fastställas enbart på grundval av den grundlön som domarna erhöll i enlighet med det tidigare lönesystemet, fastän detta tidigare system medförde att domarna diskriminerades på grund av ålder, i den mån den särbehandling som denna lagstiftning medför kan motiveras av syftet att skydda de rättigheter som förvärvats.

4) Artiklarna 2 och 6.1 i direktiv 2000/78 ska tolkas så, att de inte utgör hinder mot en sådan nationell lagstiftning som den som är i fråga i det nationella målet, vilken fastställer metoderna för uppflyttning av domare som anställts redan innan nämnda lagstiftning trädde i kraft, i ett nytt lönesystem, och som föreskriver att domare som den dag som satts som frist för övergången till det nya systemet hade uppnått en viss ålder får en snabbare löneökning från och med en viss löneklass än den som domarna som var yngre den dag som satts som frist för övergången till det nya systemet får, i den mån den särbehandling som denna lagstiftning medför kan motiveras med hänsyn till artikel 6.1 i direktivet.

5) Under sådana omständigheter som dem i det nationella målet ger unionsrätten inte upphov till någon skyldighet att retroaktivt bevilja diskriminerade domare ett belopp som motsvarar mellanskillnaden mellan den lön som faktiskt betalats ut och den lön som motsvarar den högsta löneklassen i deras respektive lönegrad.

Det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva huruvida samtliga de villkor som uppställs i domstolens praxis och som avgör huruvida Förbundsrepubliken Tyskland kan hållas ansvarig enligt unionsrätten, är uppfyllda.

6) Unionsrätten utgör inte hinder mot en sådan nationell bestämmelse som den som är i fråga i det nationella målet, där det föreskrivs att nationella domare enbart har en relativt kort tid på sig, närmare bestämt intill utgången av innevarande budgetår, för att göra gällande anspråk på utbetalningar som inte direkt följer av lag, förutsatt att denna bestämmelse varken strider mot likvärdighetsprincipen eller mot effektivitetsprincipen. Det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva huruvida dessa villkor är uppfyllda i det nationella målet.

Underskrifter